

MERITUM RACHUNKOWOŚĆ

RACHUNKOWOŚĆ I SPRAWOZDAWCZOŚĆ FINANSOWA

MERITUM

10. WYDANIE

MERITUM RACHUNKOWOŚĆ

RACHUNKOWOŚĆ I SPRAWOZDAWCZOŚĆ FINANSOWA

MERITUM

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

10. WYDANIE

Redaktor merytoryczny: prof. dr hab. Ewa Walińska

Wydawca: *Grzegorz Jarecki*

Redaktor prowadzący: *Beata Wawrzyńczak-Jędryka*

Opracowanie redakcyjne: *Beata Wawrzyńczak-Jędryka*

Autorzy:

- dr hab. Bogustawa Bek-Gaik* (Wydział Zarządzania, AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie) – rozdział VII.3; załącznik nr 4 pkt 3;
Witold Bojanowski – rozdziały: IV.1; VI.4–5; załącznik nr 2 pkt 1–2;
Agnieszka Czajor – rozdziały: IV.1; XVI.1; załącznik nr 2 pkt 1;
dr Przemysław Czajor (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdziały: I.6; VI.7; VII.2; IX; załącznik nr 1 pkt 2–3;
dr Maciej Frenzel (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdziały: VII.1; X; XVII–XX;
dr Jacek Gad (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdział I.5; załącznik nr 1 pkt 3; załącznik nr 4 pkt 1–2;
Anna Janicka – rozdziały: X; XVII–XX;
dr Anna Jurewicz – rozdziały: IV.1; VI.10; XI; XII; XVI.1; załącznik nr 1 pkt 3; załącznik nr 2 pkt 1, 3; załącznik nr 3;
dr hab. Przemysław Kabalski (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdział XI;
Beata Mazuchowska (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdział VI.10;
dr Marcin Michalak (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdziały: I.2–3; III.2–4; VI.2–3, 5–6; VII.2; załącznik nr 1 pkt 1–2;
dr Joanna Stępień-Andrzejewska (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdział XIV.2–3;
dr hab. Ewa Śnieżek (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdział XV;
prof. dr hab. Ewa Walińska (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdziały: I.1, 4, 5; II; III.1, 3; IV.1, 3–5; V; VI. 1, 9–10; VII; VIII.1–5; XIII; XIV; XVI; załącznik nr 1 pkt 3; załącznik nr 2 pkt 1; załącznik nr 3; załącznik nr 4 pkt 3;
dr Agnieszka Wencel (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdziały: I.4; IV.2, 4; VI.4–5, 8; VIII.3, 6; załącznik nr 1 pkt 3;
dr Michał Wiatr (Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki) – rozdział XV

© by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2019

ISBN 978-83-8160-910-4

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Strona		Numer
11	Od Autorów	
15	Od Redakcji	
17	Wykaz skrótów	
19	CZĘŚĆ I. ZAGADNIENIA OGÓLNE	
21	Rozdział I. Istota rachunkowości	
22	1. Definicje, zadania i funkcje rachunkowości	1
29	2. Informacje generowane przez system rachunkowości i ich użytkownicy	11
35	3. Rachunkowość finansowa a rachunkowość zarządcza	20
40	4. Sprawozdania finansowe	27
53	5. Istota i źródła regulacji rachunkowości	47
58	6. Regulacje rachunkowości w Polsce	57
65	Rozdział II. Podstawowe kategorie pomiaru w rachunkowości	
66	1. Pomiar rzeczywistości gospodarczej jako nadrzędny cel systemu rachunkowości	63
70	2. Kategorie pomiaru sytuacji finansowej	68
82	3. Kategorie pomiaru rentowności (dokonań)	84
91	Rozdział III. Założenia fundamentalne i nadrzędne zasady rachunkowości	
92	1. Zasady rachunkowości i ich klasyfikacja	95
93	2. Fundamentalne zasady (założenia) rachunkowości	98
99	3. Zasady nadrzędne rachunkowości	105
110	4. Cechy jakościowe informacji finansowej	120

Strona		Numer
121	Rozdział IV. Regulacje rachunkowości a prawo podatku dochodowego w Polsce	
122	1. Ustawa o rachunkowości jako fundament polskiego prawa bilansowego	141
135	2. Rachunkowość a podatki	163
141	3. Podatek dochodowy jako szczególny element kształtowania relacji między prawem bilansowym i prawem podatkowym	179
156	4. Regulacje podatku dochodowego od osób prawnych a prawo bilansowe w Polsce	202
167	5. Wynik finansowy a dochód – przyczyny i rodzaje rozbieżności w polskich warunkach	214
187	CZĘŚĆ II. WYCENA BILANSOWA ORAZ POMIAR PRZYCHODÓW I KOSZTÓW	
189	Rozdział V. Ogólne zasady wyceny bilansowej oraz pomiaru przychodów i kosztów	
190	1. Aktywa, zobowiązania i kapitał własny a przychody i koszty	237
202	2. Ogólne zasady pomiaru aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów	261
241	3. Podatek dochodowy odroczony jako typowa kategoria wyceny bilansowej i ustalania wyniku finansowego	365
249	Rozdział VI. Szczegółowe zasady wyceny typowych kategorii aktywów i zobowiązań	
253	1. Materiały	377
283	2. Produkty	415
325	3. Towary	471
340	4. Środki trwałe	496
379	5. Wartości niematerialne i prawne	578
400	6. Inwestycje	617
434	7. Instrumenty finansowe a aktywa i zobowiązania finansowe	678
489	8. Rozrachunki	793
532	9. Rozliczenia międzyokresowe	844
548	10. Rezerwy	874
601	Rozdział VII. Szczegółowe zasady pomiaru kapitału własnego i wyniku finansowego	
602	1. Kapitał własny	924
624	2. Ustalanie wyniku finansowego	972
682	3. Wynik całościowy	1080

Strona	Numer
--------	-------

691	Rozdział VIII. Szczegółowe zasady pomiaru i prezentacji podatku dochodowego	
-----	---	--

693	1. Istota podatku dochodowego odroczonego i jego miejsce w systemie rachunkowości	1083
703	2. Podejścia, koncepcje i metody ustalania podatku dochodowego odroczonego	1099
717	3. Wartość podatkowa aktywów i zobowiązań a ich wartość bilansowa	1124
725	4. Zasady wyceny aktywów i rezerw z tytułu podatku dochodowego odroczonego	1141
732	5. Zasady ustalania kosztów i przychodów z tytułu podatku dochodowego odroczonego i ich klasyfikacja	1153
748	6. Podsumowanie – przykład całościowy	1167

757

CZĘŚĆ III. ZASADY WYCENY BILANSOWEJ I USTALANIA WYNIKU FINANSOWEGO W SZCZEGÓLNYCH TRANSAKCJACH

759	Rozdział IX. Transakcje pochodne i zabezpieczenia	
-----	---	--

760	1. Instrumenty pochodne	1168
784	2. Wbudowane instrumenty pochodne	1232
795	3. Rachunkowość transakcji zabezpieczających	1246
820	4. Podatkowe aspekty instrumentów finansowych	1282
824	5. Informacje ujawniane w sprawozdaniu finansowym	1286

829	Rozdział X. Łączenie się spółek	
-----	---------------------------------	--

831	1. Wprowadzenie	1292
839	2. Zasada rozliczania łączenia się spółek metodą nabycia	1298
861	3. Zasada rozliczania połączenia metodą łączenia udziałów	1330

867	Rozdział XI. Ceny transferowe	
-----	-------------------------------	--

868	1. Istota i rodzaje cen transferowych	1335
870	2. Wpływ cen transferowych na wynik i sytuację finansową jednostki	1341
873	3. Zasady prezentacji informacji o cenach transferowych	1345
878	4. Skutki podatkowe cen transferowych	1351
882	5. Czynniki determinujące poziom cen transferowych	1363

889	Rozdział XII. Umowy leasingu, najmu i dzierżawy	
-----	---	--

890	1. Pojęcie umów leasingu, najmu i dzierżawy – najważniejsze definicje	1372
895	2. Leasing operacyjny a leasing finansowy – klasyfikacja dla celów bilansowych i podatkowych	1401
902	3. Leasing operacyjny – ujęcie w księgach rachunkowych	1417
908	4. Leasing finansowy – ujęcie w księgach rachunkowych	1446
917	5. Leasing zwrotny – ujęcie w księgach rachunkowych	1471
919	6. Najem i dzierżawa	1476

Strona	Numer
--------	-------

929 CZĘŚĆ IV. JEDNOSTKOWE SPRAWOZDANIE FINANSOWE – ZASADY SPORZĄDZANIA

931	Rozdział XIII. Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego	
-----	---	--

932	1. Definicja i zakres polityki rachunkowości	1483
946	2. Polityka rachunkowości w świetle polskiego prawa bilansowego	1501
956	3. Zmiany polityki rachunkowości i ich wpływ na sprawozdania finansowe	1522

977	Rozdział XIV. Podstawowe składniki sprawozdania finansowego – bilans oraz rachunek zysków i strat	
-----	---	--

978	1. Wprowadzenie	1549
987	2. Bilans jako źródło informacji o sytuacji finansowej jednostki	1558
1012	3. Rachunek zysków i strat jako źródło informacji o dokonaniach jednostki	1653

1027	Rozdział XV. Rachunek przepływów pieniężnych jako źródło informacji o zmianie sytuacji finansowej jednostki	
------	---	--

1029	1. Wprowadzenie	1704
1037	2. Ogólne zasady sporządzania rachunku przepływów pieniężnych	1723
1055	3. Szczegółowy układ pozycji rachunku przepływów pieniężnych i zasady ustalania ich wartości	1760
1074	4. Regulacje polskie a MSSF	1827
1081	5. Rachunek przepływów pieniężnych – analiza przypadku	1846

1103	Rozdział XVI. Pozostałe składniki jednostkowego sprawozdania finansowego	
------	--	--

1104	1. Informacja dodatkowa	1847
1141	2. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	1859

1147 CZĘŚĆ V. SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIA FINANSOWE GRUPY KAPITAŁOWEJ – ZASADY SPORZĄDZANIA

1149	Rozdział XVII. Zagadnienia ogólne	
------	-----------------------------------	--

1151	1. Wprowadzenie	1867
1152	2. Konsolidacja w kontekście przepisów prawa	1868
1152	3. Terminologia wykorzystywana w procesie konsolidacji	1869
1157	4. Zagadnienia formalne przy sporządzaniu skonsolidowanych sprawozdań finansowych	1881
1165	5. Wyłączenia i zwolnienia z obowiązku sporządzenia skonsolidowanych sprawozdań finansowych	1890
1169	6. Regulacje ustawy o rachunkowości a międzynarodowe standardy	1894
1172	7. Metody konsolidowania danych finansowych jednostek podporządkowanych	1895

Strona		Numer
1173	8. Pojęcie sprawowania kontroli w grupie i określenie jednostek powiązanych	1898
1176	9. Wycena składników aktywów i pasywów jednostek podporządkowanych według koncepcji wartości godziwej	1902
1177	Rozdział XVIII. Zasady stosowania metody pełnej	
1178	1. Ogólne zasady stosowania metody pełnej	1903
1178	2. Etapy konsolidacji metodą pełną	1904
1199	Rozdział XIX. Zasady stosowania metody proporcjonalnej	
1200	1. Możliwości zastosowania metody proporcjonalnej	1913
1200	2. Analiza metody proporcjonalnej	1914
1203	Rozdział XX. Zasady stosowania metody praw własności	
1204	1. Okoliczności zastosowania metody praw własności	1915
1205	2. Analiza metody praw własności	1918
1211	ZAŁĄCZNIKI	
1213	Załącznik nr 1. Sprawozdanie finansowe w świetle globalnej harmonizacji rachunkowości	
1215	1. Cele harmonizacji rachunkowości w dobie globalizacji	1926
1219	2. Instytucjonalizacja procesu harmonizacji rachunkowości	1931
1228	3. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej jako źródło globalnych zasad rachunkowości	1940
1337	Załącznik nr 2. Proceduralne i techniczne aspekty systemu rachunkowości przedsiębiorstwa	
1338	1. Zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych	2027
1359	2. Ochrona danych dotyczących rachunkowości	2078
1362	3. Odpowiedzialność karna	2091
1367	Załącznik nr 3. Zakres informacyjny sprawozdania finansowego jednostek zgodnie z ustawą o rachunkowości	
1368	1. Ogólne zasady sporządzania sprawozdania finansowego	2100
1381	2. Zakres informacyjny sprawozdania finansowego pełnej wersji (zgodnie z załącznikiem nr 1 do u.rach.)	2110
1396	3. Sprawozdanie finansowe jednostek mikro (zgodnie z załącznikiem nr 4 do u.rach.)	2120
1399	4. Sprawozdanie finansowe jednostek małych (zgodnie z załącznikiem nr 5 do u.rach.)	2123
1403	5. Sprawozdanie finansowe jednostek prowadzących działalność pożytku publicznego (zgodnie z załącznikiem nr 6 do u.rach.)	2126

Strona	Numer
1414	6. Uproszczona ewidencja przychodów i kosztów dla jednostek prowadzących działalność pożytku publicznego 2131
1416	7. Sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznej 2132
1423	Załącznik nr 4. Sprawozdanie z działalności jednostki oraz pozostałe raporty niefinansowe
1424	1. Sprawozdanie z działalności jednostki 2133
1431	2. Sprawozdanie zarządu – propozycja IASB 2141
1437	3. Zintegrowana sprawozdawczość 2156
1451	Indeks rzeczowy

OD AUTORÓW

Rachunkowość jako system pomiaru oraz opisu zdarzeń i transakcji gospodarczych, w których uczestniczy jednostka sprawozdawcza, musi podlegać ciągłej adaptacji do nowych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych. Odgrywa ona bowiem bardzo istotną rolę w działalności gospodarczej każdej jednostki, stanowiąc z jednej strony źródło informacji finansowych niezbędnych do zarządzania nią, z drugiej zaś pomost komunikacyjny pomiędzy zarządzającymi kapitałem a właścicielami tego kapitału (inwestorami). Procesy dostosowawcze w sprawozdawczości finansowej na świecie nabrały szczególnego znaczenia i tempa w okresie ostatnich kilkunastu lat. Standaryzacja i harmonizacja zasad rachunkowości jest szczególnie widoczna w odniesieniu do podmiotów publicznych, notowanych na rynkach kapitałowych w obszarze Unii Europejskiej, które już od 1 stycznia 2005 roku sporządzają skonsolidowane sprawozdania finansowe według jednolitego zbioru zasad rachunkowości – Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF/MSR).

Złożoność procesów gospodarczych powoduje, iż regulacje rachunkowości przestają stanowić źródło szczegółowych rozwiązań (ang. *cook book*) odnośnie do poszczególnych zdarzeń gospodarczych, stając się zamiast tego zbiorem ogólnych zasad uznawania, klasyfikacji, wyceny i prezentacji skutków finansowych transakcji ekonomicznych. Taka konstrukcja regulacji prawnych czy środowiskowych rachunkowości wymaga od praktyki umiejętności prawidłowej i kreatywnej, w pozytywnym tego słowa znaczeniu, interpretacji zdarzeń gospodarczych oraz znajomości szerokiego kontekstu ich występowania, w celu uzyskania przejrzystego i wiarygodnego obrazu kondycji finansowej i dokonań jednostki. Przedstawione w książce interpretacje i rozwiązania szczegółowe bazują na regulacjach międzynarodowych (Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej) oraz prezentowane są zgodnie z założeniami teorii rachunkowości.

Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa skierowana jest głównie do osób odpowiedzialnych za sporządzanie wysokiej jakości sprawozdań finansowych. Opracowano ją z myślą o zdecydowanej większości funkcjonujących w Polsce przedsiębiorstwach, prowadzących księgi rachunkowe na podstawie ustawy o rachunkowości, będącej podstawowym aktem regulacyjnym polskiego prawa bilansowego. Podkreślić jednak trzeba, iż większość prezentowanych w niniejszym opracowaniu zagadnień ujmowanych jest w szerokim kontekście interpretacyjnym, wychodzącym poza zapisy ustawy o rachunkowości, a ich celem jest wsparcie procesu podejmowania racjonalnych decyzji ekonomicznych.

Publikacja, w porównaniu z innymi opracowaniami dostępnymi na polskim rynku wydawniczym, jest nietypowa ze względu na zakres tematyczny, sposób ujęcia treści oraz zastosowane podejście. Jedną z jej charakterystycznych cech jest potraktowanie tradycyjnej ewidencji księgowej w postaci kont księgowych jako drugorzędnej – w stosunku do zasad sporządzania sprawozdania finansowego – elementu systemu rachunkowości.

Zgodnie z tytułem opracowania, za pierwszorzędną uznano sprawozdawczość finansową, co oznacza, że wszelkie skutki finansowe omawianych transakcji i zdarzeń gospodarczych

przedstawione zostały bezpośrednio na tle poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych. Skoncentrowano się zatem na istocie ekonomicznej sprawozdań finansowych, analizując wieloaspektowo poszczególne jego kategorie oraz interpretując obowiązujące w Polsce przepisy prawa bilansowego.

Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa składa się z pięciu części:

Część I. Zagadnienia ogólne

Część II. Wycena bilansowa oraz pomiar przychodów i kosztów

Część III. Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku finansowego w szczególnych transakcjach

Część IV. Jednostkowe sprawozdanie finansowe – zasady sporządzania

Część V. Skonsolidowane sprawozdania finansowe grupy kapitałowej – zasady sporządzania

W pierwszej części opracowania, przed przystąpieniem do analizy szczegółowych zagadnień klasyfikacji, wyceny i prezentacji zdarzeń gospodarczych w sprawozdaniach finansowych jednostki, przedstawione zostały elementy konstrukcyjne systemu rachunkowości (nadrzędne zasady rachunkowości) i cechy jakościowe jej produktu finalnego – informacji finansowej zstandaryzowanej w postaci sprawozdań ogólnego przeznaczenia.

Nadrzędne zasady rachunkowości i cechy jakościowe sprawozdań finansowych to coraz częściej kluczowe elementy w procesie prawidłowego interpretowania i odzwierciedlania w systemie rachunkowości zdarzeń i transakcji ekonomicznych. Stanowią one w wielu przypadkach jedyną wskazówkę dla specjalisty rachunkowości co do sposobu ujęcia złożonych i specyficznych dla danego podmiotu zjawisk gospodarczych.

Zasadniczą częścią opracowania jest część druga, stanowiąca omówienie zasad wyceny i ustalania wyniku finansowego, z jednoczesnym wskazaniem skutków finansowych wybranych rozwiązań. Dotyczą one typowych i zarazem powszechnie występujących kategorii bilansowych i wynikowych, czyli m.in.: środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów obrotowych, inwestycji, rozrachunków, rezerw czy rozliczeń międzyokresowych.

Odrębne miejsce w publikacji znalazło omówienie zagadnień szczególnych w rachunkowości, takich jak chociażby leasing, transakcje pochodne i zabezpieczające czy łączenie się spółek. Tej problematyce poświęcono część trzecią opracowania.

Część czwarta rozpoczyna się od omówienia istoty, struktury i zawartości najważniejszego elementu sprawozdawczości finansowej, jakim jest polityka rachunkowości. Polityka rachunkowości stanowi jednocześnie integrator poszczególnych zagadnień omawianych w książce. Po prezentacji zasad leżących u podstaw sporządzania sprawozdań finansowych w jednostce gospodarczej, skoncentrowano się na zasadach prezentacji i ujawniania informacji w jednostkowych sprawozdaniach finansowych.

Ostatnią część książki poświęcono problematyce konsolidacji sprawozdań finansowych. Omówiono w niej metody konsolidacji, zasady wyceny według koncepcji wartości godziwych oraz zasady ustalania wartości firmy.

Dodatkowo zamieszczono w książce cztery załączniki, tj.:

Załącznik nr 1. Sprawozdanie finansowe w świetle globalnej harmonizacji rachunkowości

Załącznik nr 2. Proceduralne i techniczne aspekty systemu rachunkowości przedsiębiorstwa

Załącznik nr 3. Zakres informacyjny sprawozdania finansowego jednostek zgodnie z ustawą o rachunkowości

Załącznik nr 4. Sprawozdanie z działalności jednostki oraz pozostałe raporty niefinansowe

Załącznik nr 1 prezentuje istotę harmonizacji i standaryzacji rachunkowości w skali globalnej, a także ogólną charakterystykę i klasyfikację Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Dodatkowo zamieszczono w nim szczegółowe rozważania dotyczące sprawozdawczości finansowej według segmentów (MSSF 8), instrumentów finansowych

(MSSF 9), nowych zasad ujmowania przychodów z umów z klientami (MSSF 15) oraz Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla małych i średnich przedsiębiorstw. Załącznik nr 2 prezentuje proceduralne i techniczne aspekty systemu rachunkowości przedsiębiorstwa wynikające z regulacji prawa bilansowego. Przedstawiono w nim w szczególności zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych, a także problem ochrony danych dotyczących rachunkowości i odpowiedzialności karnej w tym zakresie.

Załącznik nr 3 przedstawia ogólne zasady sporządzania sprawozdania finansowego, a także jego zakres informacyjny zgodny z ustawą o rachunkowości. Zaprezentowano w nim strukturę sprawozdania finansowego w zależności od rodzaju jednostki sporządzającej to sprawozdanie. Załącznik nr 4 obejmuje treści poświęcone sprawozdaniu z działalności jednostki oraz pozostałym raportom niefinansowym. Przedstawiono w nim nowe koncepcje sprawozdawczości niefinansowej, szeroko dyskutowane obecnie na arenie międzynarodowej, w tym koncepcję zintegrowanego raportu oraz raportowania CSR. W ostatniej części załącznika zilustrowano je przykładami raportów niefinansowych sporządzonych przez największe spółki giełdowe w Polsce.

Autorami książki w znakomitej większości są pracownicy naukowo-dydaktyczni Katedry Rachunkowości Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, dla których niezwykle cenne będą wszelkie uwagi czytelników dotyczące zawartości merytorycznej publikacji oraz nowych problemów, których omówienie jest przez nich pożądane.

Konieczność ciągłej aktualizacji niniejszej publikacji wynika z kilku przyczyn. Po pierwsze, ostatnie 3 lata, które minęły od ostatniego wydania książki, to okres bardzo istotnych zmian polskiego prawa bilansowego – ustawy o rachunkowości – wynikających zarówno z regulacji Unii Europejskiej, jak i ze zmian polskiego prawa gospodarczego, po drugie, pojawiły się kolejne modyfikacje Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej.

Wprowadzone w ostatnich latach zmiany regulacji rachunkowości wyraźnie wskazują, że system rachunkowości, jako system pomiaru i komunikacji jego skutków odbiorcom sprawozdań finansowych, staje się systemem szczególnej troski nie tylko organów regulujących rachunkowość, ale także szeroko pojętego grona jej odbiorców zewnętrznych. Pokazują, że zwiększa się zakres prezentacji informacji finansowych (i niefinansowych) w sprawozdaniu finansowym, co ma na celu zaspokojenie w większym stopniu potrzeb informacyjnych ich użytkowników.

Autorzy

Łódź, październik 2019 r.

OD REDAKCJI

Oddajemy do rąk Państwa wyjątkowe opracowanie z dziedziny rachunkowości – w serii *Meritum*. Ma ono charakter swoistego merytorycznego wsparcia w problemach, jakim muszą stawić czoła menedżerowie finansowi, księgowi czy analitycy sprawozdań finansowych. Autorzy publikacji zastosowali podejście warsztatowe do złożonych nierzadko zagadnień sprawozdawczości finansowej i skoncentrowali się na takiej ich prezentacji, aby była ona zrozumiała i przydatna w tworzeniu systemu rachunkowości jednostki generującego wysokiej jakości informację oraz w prowadzeniu polityki rachunkowości uwzględniającej specyfikę działalności jednostki. Stąd szczególny nacisk został położony na wieloaspektowe przedstawienie procedur związanych z identyfikacją, pomiarem i prezentacją różnorodnych transakcji ekonomicznych. Korzystaniu z publikacji oraz szybkiemu odnajdywaniu potrzebnych informacji służą przyjęte przez Wydawnictwo rozwiązania edytorskie, w tym m.in.:

- układ treści charakteryzujący się jej podziałem na niewielkie, zwarte fragmenty;
- zamieszczone na marginesach numery, które wskazują ważne pojęcie wraz z jego objaśnieniem;
- wewnętrzne odesłania w tekście;
- liczne, wyraźnie wyodrębnione przykłady, ilustrujące stosowanie danej regulacji rachunkowości;
- uwypuklenie najistotniejszych kwestii przez zaznaczenie ich ramką i hasłem **WAŻNE!**;
- liczne rysunki, schematy i tabele;
- szczegółowy i wyczerpujący indeks rzeczowy z odniesieniami do numerów na marginesie tekstu;
- przyjazna dla Czytelnika szata graficzna, zakładki;
- wysokiej jakości materiały sprzyjające trwałości publikacji i praktycznemu jej wykorzystaniu w codziennej pracy.

Niniejsze wydanie uwzględnia zmiany ustawy o rachunkowości, które weszły w życie do dnia złożenia książki do druku, i stan prawny na 1 października 2019 r.

Ufamy, że odnajdą i docenią Państwo wszystkie walory publikacji i stanie się ona niezastąpioną pomocą oraz nieodzownym narzędziem wspomagającym podejmowanie decyzji w trudnym i dynamicznym otoczeniu biznesowym.

Redakcja

Warszawa, październik 2019 r.

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Źródła prawa	
k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 1145 z późn. zm.)
k.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1600 z późn. zm.)
k.k.s.	ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1958 z późn. zm.)
k.p.	ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 1040 z późn. zm.)
k.s.h.	ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 505 z późn. zm.)
k.w.	ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 821 z późn. zm.)
o.p.	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 900 z późn. zm.)
u.d.p.p.w.	ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.)
u.p.d.o.f.	ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 1387 z późn. zm.)
u.p.d.o.p.	ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 865 z późn. zm.)
u.rach.	ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 351)
2. Inne	
art.	artykuł
cyt.	cytat, cytowane (-a, -y)
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KSR	Krajowe Standardy Rachunkowości
KŚT	Klasyfikacja Środków Trwałych
lit.	litera
M.P.	Monitor Polski

WYKAZ SKRÓTÓW

MSR	Międzynarodowe Standardy Rachunkowości
MSSF	Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej
n.	następne (-a, -y)
np.	na przykład
nr	numer
obw.	obwieszczenie
orz.	orzeczenie
par.	paragraf
pkt	punkt
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
ppkt	podpunkt
PSA	prosta spółka akcyjna
rys.	rysunek
RM	Rada Ministrów
rozp.	rozporządzenie
RP	Rzeczpospolita Polska
s.	strona
tab.	tabela
tj.	to jest
tekst jedn.	tekst jednolity
tzn.	to znaczy
tzw.	tak zwane (-a, -y)
uchw.	uchwała
UE	Unia Europejska
ust.	ustęp
ww.	wyżej wymienione (-a, -y)
w zw.	w związku
zarz.	zarządzenie
zd.	zdanie
zm.	zmiana (-y)
zob.	zobacz
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami

CZĘŚĆ I

Zagadnienia ogólne

Istota rachunkowości

*Przemysław Czajor, Jacek Gad, Marcin Michalak, Ewa Walińska,
Agnieszka Wencel*

SPIS TREŚCI

1. Definicje, zadania i funkcje rachunkowości	1	A. Istota i cele sprawozdań finansowych	27
A. Definicje rachunkowości	1	B. Bilans	31
B. Zadania rachunkowości	3	C. Rachunek zysków i strat	39
C. Funkcje rachunkowości	5	D. Rachunek przepływów pieniężnych	42
2. Informacje generowane przez system rachunkowości i ich użytkownicy	11	E. Sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym	44
3. Rachunkowość finansowa a rachunkowość zarządcza	20	F. Informacja dodatkowa	45
4. Sprawozdania finansowe	27	5. Istota i źródła regulacji rachunkowości	47
		6. Regulacje rachunkowości w Polsce	57

1. Definicje, zadania i funkcje rachunkowości

A. Definicje rachunkowości

1 Rachunkowość jest systemem pomiaru i opisu działalności gospodarczej. Podstawowy jej cel to dostarczanie informacji finansowych o działalności jednostki.

WAŻNE! Rachunkowość jest powszechnie uznawana za język biznesu, który umożliwia porozumiewanie się wszystkich uczestników życia gospodarczego.

Współcześnie rozumiana rachunkowość to **system informacyjny** służący użytkownikom do podejmowania decyzji gospodarczych, zwłaszcza finansowych, oraz rozliczania kierownictwa z odpowiedzialnego i efektywnego zarządzania powierzonym majątkiem. Z punktu widzenia działań, jakie składają się na ów system możemy wyróżnić: identyfikację, grupowanie, opis, ewidencję, przetwarzanie i przekazywanie informacji o wynikach działalności przedsiębiorstwa, zmianach w jego majątku i sytuacji finansowej.

Rachunkowość jest szczególnym systemem ewidencji gospodarczej. Według S. Skrzywana to „system ciągłego w czasie obserwowania, mierzenia, rejestrowania, prezentowania i interpretowania wyrażonych w mierniku pieniężnym i bilansujących się ogólnych i szczegółowych danych o działalności gospodarczej i sytuacji majątkowej oraz finansowej jednostki gospodarującej” [S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, Warszawa 1973, s. 5].

Określenie rachunkowości jako systemu oznacza, że jest ona układem reguł i zasad wynikających ze specyficznych sposobów obserwacji, pomiaru i rejestrowania zdarzeń gospodarczych – całościowym, ale jednocześnie elastycznym. Jako szczególny rodzaj ewidencji gospodarczej rachunkowość jest prowadzona w sposób systematyczny i ciągły, a jej przedmiot to występujące w jednostkach gospodarujących operacje gospodarcze, tj. te zdarzenia gospodarcze, które są – lub po dokonaniu pomiarów i przeliczeń mogą być – wyrażone w mierniku pieniężnym i wpływają na zmianę stanu majątkowego i finansowego podmiotu.

Kolejną cechą rachunkowości jest to, że rejestruje ona wszystkie operacje gospodarcze mieszczące się w merytorycznym zakresie systemu w sposób kompletny i z zachowaniem możliwie maksymalnej szczegółowości, a następnie dokonuje niezbędnych agregacji i uogólnień (np. dla celów prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych jednostki) [Z. Kołaczyk, *Rachunkowość finansowa*, Poznań 1997, s. 19].

WAŻNE! Rachunkowość to system informacyjny, odzwierciedlający wiarygodny obraz rzeczywistości gospodarczej podmiotów, ich rentowności i sytuacji finansowej.

Według A. Jarugowej celem rachunkowości jest pomiar przepływów i przyrostu wartości pozwalający na podejmowanie decyzji i rozliczanie przedsiębiorstwa ze społecznej i ekonomicznej efektywności [A. Jarugowa, *Współczesne problemy rachunkowości*, Warszawa 1991, s. 13].

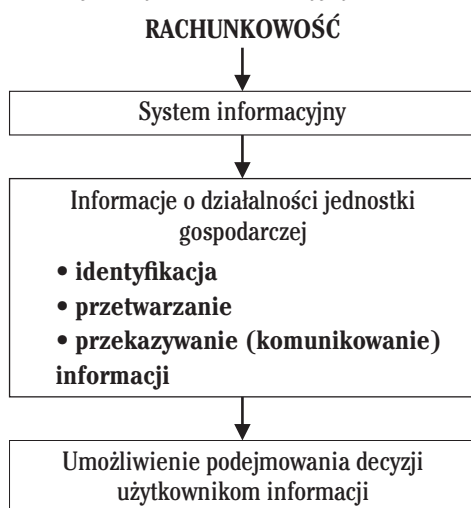
E. Burzymowa definiuje rachunkowość jako **system ekonomicznego pomiaru** w przedsiębiorstwach i instytucjach, system uniwersalny, podmiotowy system informacyjno-kontrolny [E. Burzymowa, *Rachunkowość przedsiębiorstwa i instytucji*, Warszawa 1980, s. 13].

W. Brzezin postrzega rachunkowość jako szczególny system retro- i prospektywny, pozwalający na ustalenie wyniku finansowego i kondycji finansowej jednostki [W. Brzezin, *Rachunkowość sensu stricto i sensu largo*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej 2000, t. 56, s. 7–24].

Według organizacji międzynarodowych (Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości – IASC) rachunkowość to **system informacji** o pozycji finansowej, dokonaniach i zmianach w tej pozycji, które to informacje są użyteczne dla szerokiego grona potencjalnych użytkowników do podejmowania przez nich decyzji ekonomicznych [*Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, IASC 1989].

Reasumując, rachunkowość to system informacyjny, którego celem zasadniczym jest dostarczenie informacji o działalności jednostki różnym użytkownikom. Warunkiem koniecznym dla spełnienia powyższego zadania jest dokonanie pomiaru zdarzeń gospodarczych, który przebiega według określonych reguł i procedur charakterystycznych dla systemu rachunkowości, odróżniających go od innych systemów informacyjnych (por. rys. 1).

Rysunek 1. Rachunkowość jako system informacyjny

Źródło: opracowanie własne.

Obszarami pomiaru dokonywanego przez rachunkowość są rentowność i sytuacja finansowa jednostki. Pierwszy z nich dotyczy opłacalności działalności gospodarczej, jej zyskowności, drugi – płynności i wypłacalności (por. rys. 2).

Przedstawione obszary działalności gospodarczej różnią się od siebie zasadniczo, ale jednocześnie stanowią nierozzerwalną całość. Chociaż muszą być odrębnie mierzone, wzajemnie się przenikają, w związku z czym należy je rozpatrywać łącznie.

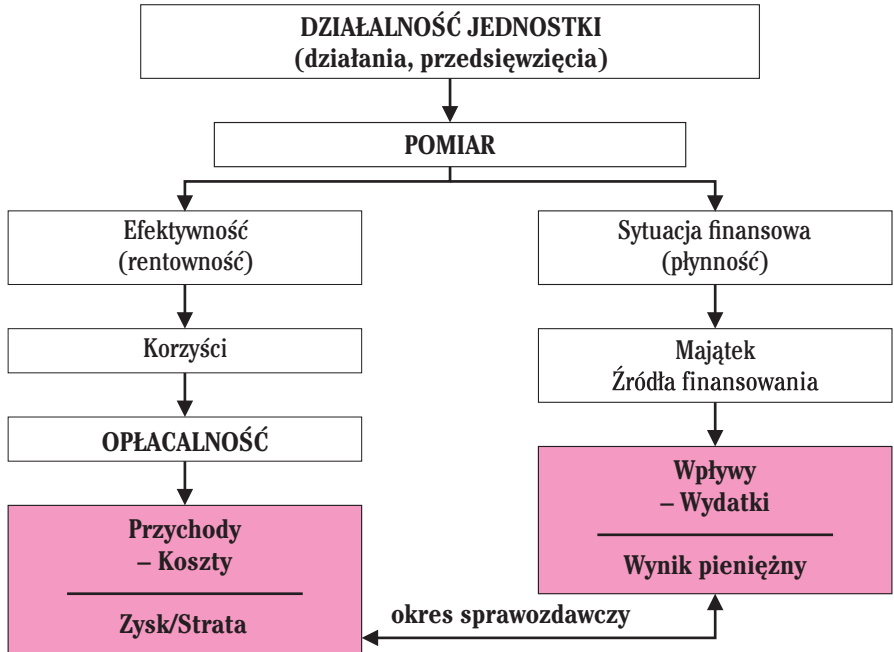
PRZYKŁAD: W przedsiębiorstwie „X” w styczniu zakupiono towary za 10 000 PLN, odraczając termin zapłaty o 2 miesiące. Towary sprzedano za kwotę 13 000 PLN i otrzymano z tytułu zapłatę. Jak należy rozpatrywać przedstawione zdarzenia w kontekście dwóch aspektów działalności gospodarczej – rentowności i sytuacji finansowej?

Z punktu widzenia rentowności należy je ocenić pozytywnie, ponieważ sprzedaż towarów przyniosła przedsiębiorstwu „X” zysk, czyli nadwyżkę przychodu nad kosztem w kwocie 3000 PLN (wartość nabycia sprzedanych towarów 10 000 PLN, wartość sprzedanych towarów w cenie sprzedaży 13 000 PLN).

Z punktu widzenia płynności ocena zdarzeń jest również korzystna dla przedsiębiorstwa – uzyskało ono kredyt kupiecki, ponieważ nie zapłaciło za towary, natomiast otrzymało środki pieniężne z tytułu ich sprzedaży. Nadwyżka środków pieniężnych z tytułu transakcji wynosiła

13 000 PLN, a kwota 10 000 PLN będzie zapłacona dopiero za 2 miesiące, co oznacza, że przedsiębiorstwo finansuje swoją działalność zobowiązaniami z tytułu zakupu towarów.

Rysunek 2. Obszary pomiaru działalności gospodarczej dokonywanego przez rachunkowość

Źródło: opracowanie własne.

Pomiar działalności gospodarczej sprowadza się zatem do pomiaru rentowności i pomiaru sytuacji finansowej jednostki. Pierwszy aspekt to ujęcie wynikowe, a jego zasadniczym celem jest ustalenie wyniku finansowego. Drugi aspekt to ujęcie bilansowe, a jego zasadniczym celem jest dokonanie wyceny bilansowej prowadzącej ostatecznie do ustalenia wartości kapitału własnego przedsiębiorstwa.

Wynik finansowy jest ustalany za pomocą dwóch pierwotnych kategorii pomiaru – przychodów i kosztów. Wartość kapitału własnego jest ustalana za pomocą dwóch innych pierwotnych kategorii – aktywów i zobowiązań.

Pomiar działalności gospodarczej w wyżej wymienionych aspektach oznacza nadanie wartości poszczególnym kategoriom podstawowym, to z kolei oznacza ich przyporządkowanie do pojedynczych zdarzeń gospodarczych. Każde zdarzenie gospodarcze ma określony skutek finansowy, który ostatecznie prezentowany jest w dwóch podstawowych sprawozdaniach finansowych – bilansie oraz rachunku zysków i strat.

Sprawozdania te są ze sobą powiązane (por. rys. 3) i, tak samo jak obszary działalności gospodarczej, muszą być rozpatrywane łącznie.

9788381609104 W10P01

ISBN 978-83-8160-910-4

9 788381 609104

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 299 Zł (W TYM 5% VAT)

www.meritum.pl